תנ״ך · ראשונים · אבן עזרא · נביאים

אבן עזרא על זכריה

רבנו אברהם אבן עזרא [הראב"ע]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבן עזרא על זכריה

רבנו אברהם אבן עזרא [הראב"ע]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבן-עזרא-על-זכריה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 7
פסוק א 7
פסוק ב 7
פסוק ג 7
פסוק ד 7
פסוק ה 7
פסוק ז 8
פסוק ח 8
פסוק ט 8
פסוק י 8
פסוק יא 8
פסוק יב 9
פסוק יג 9
פסוק יד 9
פסוק טו 9
פסוק טז 9
פסוק יז 9
פרק ב 9
פסוק א 9
פסוק ב 9
פסוק ג 9
פסוק ד 10
פסוק ה 10
פסוק ו 10
פסוק ז 10
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק יב 11
פסוק יג 11
פסוק יד 11
פסוק טו 11
פסוק טז 11
פסוק יז 11
פרק ג 11
פסוק א 11
פסוק ב 11
פסוק ג 12
פסוק ד 12
פסוק ה 12
פסוק ו 12
פסוק ז 12
פסוק ח 13
פסוק ט 13
פסוק י 13
פרק ד 13
פסוק א 13
פסוק ב 13
פסוק ג 14
פסוק ד 14
פסוק ה 14
פסוק ו 14
פסוק ז 14
פסוק ח 14
פסוק ט 14
פסוק י 14
פסוק יב 15
פסוק יד 15
פרק ה 15
פסוק א 15
פסוק ב 15

פסוק ג 15
פסוק ד 16
פסוק ה 16
פסוק ו 16
פסוק ז 16
פסוק ח 16
פסוק ט 16
פסוק י 16
פסוק יא 16
פרק ו 17
פסוק א 17
פסוק ב 17
פסוק ג 17
פסוק ד 17
פסוק ה 17
פסוק ו 17
פסוק ז 17
פסוק ח 18
פסוק ט 18
פסוק י 18
פסוק יא 18
פסוק יב 18
פסוק יג 18
פסוק יד 18
פסוק טו 18
פרק ז 19
פסוק א 19
פסוק ב 19
פסוק ג 19
פסוק ד 19
פסוק ה 19
פסוק ו 19
פסוק ז 20
פסוק ח 20
פסוק יא 20
פסוק יב 20
פסוק יג 20
פסוק יד 20
פרק ח 20
פסוק א 20
פסוק ב 20
פסוק ג 20
פסוק ד 20
פסוק ה 21
פסוק ו 21
פסוק ז 21
פסוק ח 21
פסוק ט 21
פסוק י 21
פסוק יא 21
פסוק יב 21
פסוק יג 21
פסוק יד 22
פסוק טו 22
פסוק טז 22
פסוק יז 22
פסוק יח 22
פסוק יט 22
פסוק כ 23
פסוק כא 23
פסוק כג 23
פרק ט 23
פסוק א 23
פסוק ב 23

פסוק ג 23
פסוק ה 24
פסוק ו 24
פסוק ז 24
פסוק ח 24
פסוק ט 24
פסוק י 24
פסוק יא 25
פסוק יב 25
פסוק יד 25
פסוק טו 25
פסוק טז 25
פסוק יז 26
פרק י 26
פסוק א 26
פסוק ב 26
פסוק ג 26
פסוק ד 26
פסוק ה 26
פסוק ו 26
פסוק ז 26
פסוק ח 26
פסוק ט 27
פסוק י 27
פסוק יא 27
פסוק יב 27
פרק יא 27
פסוק ב 27
פסוק ג 27
פסוק ד 28
פסוק ה 28
פסוק ו 28
פסוק ז 28
פסוק ח 28
פסוק ט 29
פסוק י 29
פסוק יא 29
פסוק יב 29
פסוק יד 29
פסוק טו 29
פסוק טז 30
פסוק יז 30
פרק יב 30
פסוק א 30
פסוק ב 30
פסוק ג 30
פסוק ד 30
פסוק ה 30
פסוק ו 31
פסוק ז 31
פסוק ח 31
פסוק ט 31
פסוק י 31
פסוק יא 31
פסוק יב 32
פרק יג 32
פסוק א 32
פסוק ב 32
פסוק ד 32
פסוק ה 32
פסוק ז 32
פסוק ח 32
פרק יד 33
פסוק א 33

פסוק ב 33
פסוק ג 33
פסוק ד 33
פסוק ה 33
פסוק ו 33
פסוק ז 33
פסוק ח 34
פסוק ט 34
פסוק י 34
פסוק יא 34
פסוק יב 34
פסוק יג 34
פסוק יד 34
פסוק טו 34
פסוק טז 34
פסוק יז 35
פסוק יח 35
פסוק יט 35
פסוק כ 35
פסוק כא 35

פרק א

פסוק א

מעלות הנבואה רבים ואין דרך לספרם, כי כח הנשמות המקבלות כח רוח הקדש להנביא, איננו על דרך אחד ובהיות הכבוד עם ישראל בטרם שגלו, אין צורך לפרש הנבואה כמו: הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו והיה הדבר מתבאר מעצמו, ואחר הגלות הן מראות וצריכות פירוש כמראות דניאל, כי לולי שהמלאך היה מפרש לא היה דניאל יודעם ואף כי אחרים וככה מראות זכריה ואשר פירש המלאך הדובר בי, כי במראות הלילה הם ידועות אשר לא פירש, הן סתומות ונעלמות מעיני המשכילים, ואילו היינו מוצאים ספר קדמון שהיה מספר מה שהתחדש בימים ההם ממלחמות, היינו ממששים כעורים קיר לומר, אולי בעבור זה היתה הנבואה ועתה אין לנו על מה נשען. וראיתי ספרי חכמים שהיה בצרפת שפירשו המראות שראה זכריה אחורנית, על דבר שכבר עבר בימי זה הנביא כמו האיפה, כי בעבורה גלה יהודה אל בבל ושני המקלות פירשו, שהם ישראל ויהודה והכתוב אמר: רעה את צאן ההריגה והנה הנבואה לעתיד היתה בימי הנביא, ועתה אחל לפרש:
בחדש, לאמר - לישראל, והנכון לאמר לנביא.

פסוק ב

קצף - כי הנביא כנגד כל ישראל, וידבר השם אליו כאילו מדבר לכל ישראל, כמו מה תצעק אלי, כי ישראל היו צועקים כמו שכתוב למעלה: ויצעקו בני ישראל אל ה' על כן.

פסוק ג

ואמרת - כה אמר: הזכיר השם שלשה פעמים בזה הפסוק.
והטעם שובו – והשם יוכיחכם ויזהירכם פעמים רבות.

פסוק ד

אל - תעשו אתם עמי כאשר עשו אבותיכם, שקראו אליהם נביאים רבים ולא שמעו.

פסוק ה

אבותיכם - הנה מתו המוכחים והמוכיחים ואתם תדעו כי דברי ונבואתי השיגו אבותיכם, והטעם שבאו להם והם הודו.
וטעם כאשר זמם – שידע מעשיהם לפני עשותם. ויפת אמר: כי הטעם דעו כי תפסק הנבואה וזה טעם הלעולם יחיו, רק דברי התורה וחקים הלא השיגוה אבותיכם, כי בתורה כתוב אם תשוב אל השם ישיב שבותך על כן וישובו ויודו:

פסוק ז
ביום - עתה יחלו מראות הנבואה.

פסוק ח
ראיתי - כתוב בתורה: הוא ישלח מלאכו לפניך, וילכו שני המלאכים סדומה. וכתוב: המלאך הגואל אותי, וישלח מלאך, הנה אנכי שולח מלאך, ומלאך פניו הושיעם. ובספר דניאל מפורש: שר יון ושר מלכות פרס ושר השרים הוא מיכאל. והנה הכלל: כל מעשה השם הנכבד על ידי המלאכים הם שהם עשי דברו, והנה המשל שיבינו בני האדם למלך יושב על כסאו וישלח שלוחיו, מהם רוגלים ומהם רוכבים על סוסים, שיבואו מהרה ויודיעוהו הדברים שהם בממלכתו, וככה זה.
והנה איש - מלאך, כמו: והאיש גבריאל.
על סוס אדום - ככה ראה ואין צורך לבקש טעם למה אדום וככה לא נבקש טעם למה צליל שעורים ולא חטים והמפרש כי שעורים מדרך סערה, ואדום כמו הדם לשפוך דמים, ואלה כדברי דרש הם וזה האיש הרוכב הוא שר ופירוש במצולה קשה. ויפת אמר: כי הוא שם מקום ונפתח הבי"ת כמו וזבח וצלמנע בקרקר. אף על פי שאין דרך להפתח על שם מקום, כי לא יאמר בציון בשמרון כי אם בשבא או בחירק. ורבי משה הכהן אמר: כי במצולה בריכת מים וסביבותיה הדסים.
ואחריו סוסים - ואין איש רוכב עליהם ואלה כדברי יחזקאל ופני שור מהשמאל. ומלת שרוקים מגזרת שורקה במראה שורק ואלה הסוסים הם רבים על ג' עינים, פירוש גוונים.

פסוק ט
ואומר אלי המלאך הדובר בי - ואיננו העומד בין ההדסים כפי פי' יפת. ולפי דעתי: כי המלאך הדובר בי - הוא הרוכב על סוס אדום, כי הוא השר.

פסוק י
ויען - עתה פירש כי הוא העומד בין ההדסים, אלה הסוסים שלוחי השם לשוט בארץ, כמו שטן איוב שגם הוא מלאך.

פסוק יא
ויענו את מלאך ה' - הוא האיש הנזכר שהוא אחד השרים, ואלה הסוסים - שלוחיו במצות השם.

פסוק יב
ויען - כמו: ועונית ואמרת ויען איוב הראשון או הטעם שיענה לשם ששלחו, והוא הנכון.
והנה הטעם בהתעורר מלחמות, אז יבנה בית השם על יד זרובבל כאשר התנבא חגי, ושמתיך כחותם.
זה שבעים שנה - בארתיו באר היטב בספר דניאל.

פסוק יג
ויען - עתה הזכיר מה שענה השם בדרך כלל, כאשר שמע זה הנביא והמלאך הוסיף לפרש לו.

פסוק יד
ויאמר - כל קנאה קשורה עם למ"ד איננה כמו קשורה בבי"ת, והנה זה כמו: המקנא אתה לי והטעם בעבור, כמו: ויקנא השם לארצו - בעבור ארצו והיא קנאה לטוב לאותו הנזכר וכשהיא קשרה בבי"ת, כמו ויקנאו בו פלשתים - היא להפך.

פסוק טו
וקצף - זה לאות על מלחמות רבות וצרות קשות על הגוים בימים ההם.
קצפתי מעט - על ישראל והם הוסיפו.

פסוק טז
לכן, וקו - משקולת הבונים.

פסוק יז
עוד תפוצינה - בכל צד מרוב הטובה יגדל היישוב.

פרק ב

פסוק א
ואשא - גם זה במראה.
ארבע קרנות - מארבע פאות ירושלם.

פסוק ב
ואומר - והנה טעם קרנות האויבים שהיו סביבות ירושלם הבאים לזרותה, כדרך: וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו.

פסוק ג
ויראני - הזכיר השם, כי זה סוד המראה הראשונה וחרשים חרשי משחית.

פסוק ד
ואמר - אל המלאך הדובר בי, אע"פ שלא הזכירו כי תפש דרך קצרה.
וטעם כפי איש - על בני יהודה כל אחד כפי מעלתו.
לא נשא ראשו - אחד מהם כנגד אלה הקרנות.
ויבואו אלה - האנשים.
לידות את קרנות - להשליכם ממקומם, כמו: ידו גורל. והנה הטעם: שיסורו כל השוטנים ויבנו הבית.

פסוק ה
ואשא - גם זאת במראות הלילה.

פסוק ו
ואומר - למוד מפעלי הכפל, כמו לחוג לרוס לבוז, והנה ראה כי השם צוה וגזר שתהיה בנויה, ככה באורך וברוחב לפנים מהחומות.

פסוק ז
והנה, יוצא - מבין ההדסים והנה מלאך אחר יוצא והנה שליח אחר מהשם אל המלאך הדובר בי.

פסוק ח
ויאמר, הלז - כמו הלזה, אותו העומד והנה שלשה נתנבאו והם נערים: זכריה שמואל וירמיה.
פרזות - מחוץ לחומה.

פסוק ט
ואני, חומת אש - לשמור ירושלים.
והפרזות – סביב להשחית כל הקרב אליהם, להרע להם.

פסוק י
הוי - לשון קריאה, ציווי השם על יד הנביא לנשארים בבבל לבוא אל ירושלים, לעזור לבנות הבית ולעשות המצות שהם תלויות בארץ.
מארץ צפון - היא בבל ועילם ומלכות פרס ומדי. וטעם: כי בארבע רוחות כאשר לא יתחבר רוח אל רוח, ככה הייתם עד עתה.

פסוק יא
הוי, יושבת עם בת בבל - והטעם שובי אל ארצך ואל תשכני עם זרים.

פסוק יב
כי - אחר שילוח כבודו אלי שלחני, והטעם לומר ליושבי בבבל, כי אין להם פחד כל אויב בדרך, לשוב אל ציון.

פסוק יג
כי - אני מניף ידי להכות כל מבקש לשלול אתכם.

פסוק יד
רני, ושכנתי - על תנאי, אם התחברו ישראל מכל הגוים והנה לא עשו כן כאשר פירשתי במגילת שיר השירים, וככה מראות האיפה כאשר אפרש.

פסוק טו
ונלוו - אם ישראל יבואו.

פסוק טז
ונחל - יקחנו לחלקו כמו ונחלתינו, או הפועל יוצא, כמו: אשר ינחלו לכם.

פסוק יז
הס - על דרך: ידמו כאבן.
ומלת נעור – מבנין נפעל כמו נכון וזה הבנין יבוא בלשון הווה פועל, גם בלשון עבר כמו נכונו ללצים שפטים והממלכה נכונה גם זה נעור לשון עבר והעתיד אשר יעור משנתו, ובא קמץ קטן תחת גדול, אולי היה כן בעבור אות הגרון, והמפרש כי הוא כמו: נערו כגורי אריות סברא נכונה, חשב בעבור מלת הס.

פרק ג

פסוק א
ויראני השם - כדרך מראות הלילה.
והשטן - אויב כמו שעשה סנבלט וכאשר עשו צרי יהודה, ושם כתוב כתבו שטנה והם היו שטן ליהושע, כי לא ירצו שהבית יבנה ויהיה יהושע כהן גדול.

פסוק ב
ויאמר - שהשם יסיר כל שטן שוטן שלא יבנה הבית ותבנה עבודת בית המקדש שלימה.
וטעם הלא – דרך משל, די לאלה צערם שנמלטו מהגלות, או איך תוכל לשטנו והאש לא הזיקו, דרך משל איך תוכל לשטנו, אחרי שהוא מצל מהגלות.

פסוק ג
ויהושע - יש אומרים: כי הבגדים הצואים אחד מבני בניו היה חתן לסנבלט, וזה העון אינו על יהושע כי לא היה זה בימיו. והנכון: כי לא היה לו בגדי כבוד ותפארת, כי לא היה להם רק מזבח להקריב העולות, ואין להם בית ולא פרכת וכפרת ומזבח הזהב ובגדי זהב, והנה הבגדים משל שאין לו כבוד והדר.

פסוק ד
ויען - זה המלאך אל העומדים לפני זה המלאך, והוא שר עליהם כי יעשו מה שיצום. ויש אומרים: כי לפניו שב אל יהושע וזה רחוק, כי למה יעמדו אנשים לפניו ומה מעלה יש לו כי הוא לבוש בגדים צואים. ודע כי לבוש פועל יוצא, ובאומרו לובש הוא לובש עצמו ולבוש אחר שם עליו, אלה הבגדים הצואים. ומלת עונך כדרך גדול עוני מנשוא מנשוא גדול עונשי וצערי, על כן אמר אחריו: הן גרשת אותי וגם זה עונך ככה.
העברתי מעליך - עונשך וצערך וחרפתך כדרך ונקה האיש מעון. וכן: והאשה תשא את עונה.
מחלצות - כמו את חליצתו – חליפתו, דבר שהוא נחלץ ממנו ומחלצות - שחלץ אחרים תחתיהן.

פסוק ה
ואומר - א"ר מרינוס: כי הוא תחת ויאמר, וכזה לא ימצא בלשון הקדש. והנכון: שהנביא אמר אחר שהסירו הבגדים הצואים וילבישוהו בגדי תפארת, כמה היה נאה אילו היה צניף טהור על ראשו, או מלת ואומר זה בלבי ככה חשבתי בלבי וראיתי שנתקיימה מחשבתי, והנה הושם הצניף הטהור על ראשו, וכבר הלבישוהו בגדים כמו: וירם תולעים ויבאש וכבר באש כי כל דבר יבאש תחלה ואחר כן ירום תולעים.

פסוק ו
ויעד - נפתח העי"ן בעבור היותו מהגרון, כמו: וישב את כל הרכוש.

פסוק ז
כה - טעם וגם אם היית טוב כאביך יהוצדק שהיה כהן גדול בבית ראשון, וי"ו ונתתי כפ"ה רפה בלשון ישמעאל, וכמוהו: והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. וככה: והחרמתי את עריהם. והנה שכרו, שיהלך בין העומדים שהם המלאכים.

פסוק ח
שמע נא, אתה - ראיתי מפרש, כי הכהן הגדול שב אל יהוצדק לא אל יהושע, כי אמר ששמש בטנוף ולא פירש נכון, כי אז הראיתי לו דברי המלאך ליהושע הפסוק הזה שקראו לעצמו הכהן הגדול.
ורעיך - הם שאר הכהנים שהם ראוים לשבת לפניו, כי הוא הכהן הגדול.
כי אנשי מופת - ראוים הם שיעשה להם מופת.
צמח - הוא זרובבל, כאשר יאמר צמח שמו, וסוף הפרשה מוכיח לפני זרובבל. ומפרשים רבים אמרו: כי זה צמח הוא המשיח ונקרא זרובבל, כי הוא מזרעו כמו: ודוד עבדי נשיא להם לעולם. גם אני עשיתי דרך דרש, כי צמח בגימטריא מנחם והוא בן עמיאל.

פסוק ט
כי - זאת האבן היא אבן המשקולת כאשר יפרש עוד, שתהיה ביד זרובבל בהחלו ליסד הבית, וזה יהיה לפני יהושע. וכן פי' הפסוק האבן אשר נתתי - ביד זרובבל לפני יהושע.
ומשתי - הנה זאת המלה מהפעלים היוצאים כמלת שב, שתמצא על שנים דרכים: שב הוא בעצמו. גם ושב אחר כמו והשיב. וככה: לא משו מקרב המחנה.
ומשתי את עון הארץ - וטעם עון העונש והרע והגלות.

פסוק י
ביום - שיוסד ההיכל, אז תשכנו לבטח והנה דברי זכריה כדברי חגי הנביא.

פרק ד

פסוק א
וישב - בעבור שאמר: ויעירני והוא ישן.
וטעם יעור – ולא יוער ע"י אחר רק מעצמו, בלט כאילו מעצמו נעור.

פסוק ב
ויאמר, וגלה - כמו גלות עליות ועתה אומר לך בדרך קצרה דבר זאת המטרה, כי הזכיר זה הנביא אחר כן כל דבריה היו שנים זתים אילנות מימין, הגלה משמאלה ושבלה ושבלי הזתים נופלים מהאילנים על שני צנתרות זהב ומאיליהם נפלו ונדרכו ונעשה שמן זך כזהב והם מריקים אל הגלה ובגלה היו שבעה מוצקות שבעה נרות ושבעה מוצקות והנה שבעה פעם אחרת, כמו אל החצר החיצונה אל העם, והמלאך פירש טעם זאת המראה.
לא בחיל ולא בכח - כאשר ראיתי השמן נעשה מאליו ודולק, ככה יבנה הבית לא בכח גדול שיש לזרובבל ולא ברוב חילו, כי אם ברוח השם וסיועו.

פסוק ג
ושנים - עוד יפרש מה טעם הזתים שהיו שנים.

פסוק ד
ואען - ידע הנביא כי זה במראה הנבואה, על כן שאל.

פסוק ה
ויען - שאלו אם יש בו טעם חכמה, להבין טעם המראה.

פסוק ו
ויען - הנה דבר ה' יבנה הבית. וכן תירגם יונתן: נביא דה' מסעדין להון.

פסוק ז
מי - הנביא ידבר אל כל שר ומלך אם אתה נחשב בעיניך כהר פלוני הגדול למישור, תשוב לפני זרובבל ובהוציאו את האבן הראשה היא האבן הבדיל שתנתן ביד זרובבל והיא האמורה למעלה, אשר נתתי לפני יהושע.
תשואות - שאון רב יהיה לה, שאון חן חן לה - שהכל ישמח כמו תשואות מלאה.

פסוק ח
ויהי - עתה יפרש דברי המנורה.

פסוק ט
ידי, יסדו - פועל עבר.
תבצענה - תשלמנה, כמו: כי יבצע ה' את כל מעשהו.
וידעת - לזרובבל ידבר, שהוא במקום כל ישראל.
שלחני אליכם - לו ולכל ישראל.

פסוק י
כי קטנות - תואר והמתואר חסר, כמו: וידבר אתם קשות.
ומלת בז מן עלומי העי"ן, כמו: לא יבוזו לגנב והנה הוא: כי מי בז ליום נחמות, או ישועות קטנות וזהו חסרון המתואר, כמו: וידבר אתם מלות קשות, כאשר יראו אבן המשקולת שהיא אבן הבדיל ביד זרובבל לבנות הבית, הנה שבעה עינים ישמרוה, שלא יקרב איש להפילה. ויתכן: שבעה עינים הרבה שומרים. ופירש אחר: כמו שפירש המלאך שבעה אלה עיני השם ופירש המלאך, כי השבעה הם עיני השם שהם משוטטים בכל הארץ.
וטעם שבעה כדרך ויקרא אותה שבעה ושבועה מגזרת שבעה, כמו שאמר: כי שם נשבעו שניהם על דרך שהזכיר בעל ספר יצירה, והיכל הקודש מכוון באמצע וצריך פירוש ארוך, כי שם כתוב שש פאות הם מעלה ומטה פנים ואחור ימין ושמאל, והיכל הקדש

מכוון באמצע וזה קצת הפירוש, כי לכל דבר יש השש פאות שהזכיר והיכל הקדש הוא הדביר, אשר לו הפאות האלה והוא מכוון באמצע, וקראו היכל הקודש הוא הנכבד האמצעי והוא בעל הפאות, כי ממנו הם ולו הפאות ודבר זה כולל כל הנוצרים, ועל הנכבד יותר הזכיר היכל קדש.

פסוק יב

ואען - שבלים לשון נקבה, כמו נשים פילגשים:
ואומר - גם שאל על שתי השבלים שנכרתו משני הזתים המריקים מעליהם, הם הצנתרות שנדרכו בהם הזתים, והם מריקים מעליהם השמן הטוב הזך כזהב יריקו אל הגלה ובגלה מוצקות אשר מהם יוצק השמן לנרות, אשר על ראש המנורה.

פסוק יד

ויאמר - הטעם זרובבל בן יצהר שהוא השמן, כי הוא משיח לשבת על כסא ישראל, כאשר הוא כתוב ומשל על כסאו ויהושע משוח כי הוא כהן גדול. וכתוב: ועצת שלום תהיה בין שניהם ולא יקנאו זה בזה.

פרק ה

פסוק א

ואשוב, עפה - כאלו תעוף על כן כתוב: היוצאת על פני כל הארץ. ויש מפרש שאמר:כפולה מגזרת ארמית ואין טעם לפירושו. ויפת אמר: פרושה, כמו: ועפו בכתף פלשתים.

פסוק ב

ויאמר - ראה כאילו זאת המגלה יוצאה מבית השם שבנה שלמה על האולם, על כן מדת הארך והרחב כמו האולם.

פסוק ג

יאמר, זאת האלה - המארה.
וטעם היוצאת על פני כל הארץ – כי היא כוללת היהודים שהיו בירושלים ואשר נשארו בבבל ובארץ פרס.
וטעם מזה כמוה – כי היה כתוב במגלה מזה הצד הגונב נקה מצד שני הנשבע נקה או מזה ומזה, כי הגנב והנשבע נקה והוא נכון.
וטעם נקה – שיחשוב כל אחד הגובה והנשבע כי השם נקהו.

פסוק ד
והוצאתיה, ולנה - לשון נקבה, כמו ולנה והיא מלה זרה. והנה הטעם שיוכיח הנביא, אלה העושים אלה השתים עבירות.

פסוק ה
ויצא - ממערכת מלאכים אחרים והנה יוצאת אחרת אחרי היוצאת בראשונה והיא האלה, עתה שב להוכיח העומדים בבבל ולא באו לבנות הבית ולדור בארץ הקדושה, למלאת מצות השם, כי היא תחלת המראות הקרנות בניין ירושלם, גם אחר המראות כבוד השם שצוה לעשות לבאי מהגולה המתנדבים. והנה במראה הראשונה ראה מגילה, ועתה לא ידע מה היא, כי האלה נראית לאשר נמצאת בידו הגנבה, או ליודע שהוא נשבע לשקר, וזאת היוצאת היא נסתרה ונעלמת בלב.

פסוק ו
ואמר, זאת האיפה - וטעם איפה - כי השם ימוד לאנשי הרשע כפי מחשבתם.
ויאמר זאת עינם - השם יגלה הנסתר עד שיראוהו הכל.

פסוק ז
והנה, עופרת - שהיא כבידה ומלת נשאת תואר מבנין נפעל והשלם ננשאה, כמו: רוח נשברה והעופרת היתה נשואה באיפה.
וזאת אשה - משפחה מישראל.

פסוק ח
ויאמר זאת הרשעה - מחשבת רשע שיש בלב האשה.
וטעם וישלך – כמו וכל עולה קפצה.

פסוק ט
ואשא - המראה הראשונה לא נשלמה, רק עם זאת.
וטעם שתים נשים – שני שרי ארתחשסתא שהיה מלך בבל, שיעשה חמס למשפחות ישראל העומדים בבבל שנשארו ולא שמעו אל מצות ה' ביד נביאו, לבוא לבית שני והנה אלה לא יניחו האשה, שהיא משפחת ישראל היושבת בתוך האיפה, שתברח משם.

פסוק י
וטעם אנה המה מוליכות את האיפה – המדה שגזר השם לגמול עליהם.

פסוק יא
ויאמר, לבנות - לאשה שהיא בתוך האיפה.
בית בארץ שנער - כי שם יעכבוה בעל כרחה, בעבור העון שלא רצתה לבוא לבנין הבית.

ומלת והניחה מורכבת מן והונחה והניחה, כמו: יושבת בלבנון מקוננת בארזים, צמתותוני ורבים ככה.

פרק ו

פסוק א
ואשוב - כאשר נשלמה זאת המראה.
והנה ארבע מרכבות - המרכבה ארבעה סוסים ככתוב בספר מלכים.
וטעם מבין שני ההרים על הגזרות, על דרך וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו
ונחשת – שהם עומדים.

פסוק ב
במרכבה - ואלה הסוסים שבראש הספר במראה הראשונה.

פסוק ג
ובמרכבה - הנה במרכבות השלש הזכיר הסוסים, עין אחד להם וזה משונה מזה אדום שחור ולבן, רק ברביעית הזכיר שני גוונים ברודים גם אמוצים, מגזירת אמיץ והוא גוון התקיף ונראה למרחוק יותר מכל הגוונים.

פסוק ד
ואען - גם זאת המראה היתה בעוד המלאך עומד.

פסוק ה
ויען - אלה הגזרות היוצאות לארבע קצות הארץ.
ומהתיצב – כמו: להתיצב על ה'.

פסוק ו
אשר - הזכיר המראה השנית, כי היא עיקר המראה על היהודים אשר נשארו אל ארץ צפון בבל ופרס.
והלבנים יצאו אל אחריהם - ולא חשש לדעת את הארץ אשר יצאו שם.
והברדים - הם המרכבה הרביעית.
יצאו - אל דרום, הפך המרכבה השנית שיצאת אל ארץ צפון.

פסוק ז
והאמצים - הם האדומים לבדה שהיה במרכבה הראשונה.
ויבקשו ללכת להתהלך בארץ - למזרח ולמערב במצות אדון כל הארץ, על כן ויאמר לכו.

פסוק ח
ויזעק, וידבר - המלאך הדובר בו על פי השם, כי השחורים היוצאים אל ארץ צפון עשו נקמת השם בצפון וזה טעם הניחו את רוחי, כמו ומשל ברוחו. וטעם זאת המראה שהודיע הנביא לישראל, כי כל היושב מהם בארץ צפון וירושלם תשכן לבטח.

פסוק ט
ויהי - זאת נכתבה לפאר כל הבית לפאר בית השם, וזה הנביא התנבא לפני בואם כאשר אפרש.

פסוק י
לקוח - שם הפועל תחת ציווי, כמו זכור את יום השבת.
ובאת אתה - בעצמך ביום ההוא.
בית יאשיה בן צפניה - שהיה בירושלם.
אשר באו מבבל - שב אל חלדי וטוביה וידעיה, כמו על שפת הים שב אל ישראל.

פסוק יא
ולקחת כסף וזהב - שיביאו נדבה לבית השם ועשה מהם עטרות ושים אותם בראש יהושע כאשר הושם העטרה על ראש המלך, וככה אומר והיה כהן על כסאו. גם זאת יתכן היותך בדרך נבואה גם בהקיץ על יד המלאך.

פסוק יב
ואמרת אליו - אל יהושע.
צמח שמו - הוא זרובבל.
ומתחתיו - ממקומו כמו מאליו.

פסוק יג
והוא - וכאשר יבנה הבית אז ישא הוד מלכות והכהן הגדול יהושע, גם הוא ישב על כסאו ולא תהיה ביניהם קנאה, בעבור שני כסאות.

פסוק יד
והעטרות, לחלם - הוא חלדי, כמו אחימות הוא נחת בדברי הימים ולחן הוא יאשיהו, כמו עמינדב הוא יצהר ורבים ככה.

פסוק טו
ורחוקים - הם מישראל.

פרק ז

פסוק א
ויהי בשנת ארבע - בהבנות הבית.

פסוק ב
וישלח בית אל - שם שר הוא משרי ישראל שהיו בבבל, וככה שראצר ורגם מלך - שמות שרים והעד ואנשיו אנשי רגם מלך. ויפת אמר: שהוא כמו שרי יהודה רגמתם הגדולים.

פסוק ג
לאמר, בחדש החמשי - הזכיר זה הצום, בעבור כי הבית נשרף בעשור לחדש החמשי ואל יהיה ספק בלבך, בעבור שתמצא כי בשבעה לחדש נשרף, כי הטעם נשרף קצהו וירושלם חרבה פעם שנית בימי טיטוס בט' באב, ועל אותו חרבן שני אנו מתענין.
הנזר - שינזרו מכל מעדנים ומאכל, רק יבכו והנה הכהנים לא ידעו להשיב, כי אין זה הצום כתוב בתורה, רק הם קבלו עליהם בראותם חרבן בית ראשון, והנה הנביא התנבא והשיב בסוף הפרשה.

פסוק ד
ויהי - זה היה אחר ששאלו.

פסוק ה
אמור אל כל עם הארץ - הם אנשי בבל גם אנשי ירושלם כי הנבואה כוללת הכל, גם אל הכהנים שלא ידעו להשיב.
וספוד - שם הפועל וככה הוא וספדתם ספוד והנה אחז דרך קצרה.
בחמישי - הוא הנזכר והוסיף גם בשביעי הבא אחריו, והוא צום גדליה והזכיר זה שבעים שנה לא חשש להזכיר שתים שנים נוספות או אחת, כי בשנת שתים לדריוש המלך שלמו לחרבות ירושלם שבעים שנה וזו הנבואה היתה בשנת ארבע ומקצת מן השלישית נכנסה, כאשר שלמו השבעים ובנבואה הזאת כבר נכנסה קצת מן הרביעית, על כן לא דקדק כל כך בחשבון שבעים, כי קרוב הוא.
ומלת צום – מהפעלים העומדין.
על כן צמתוני – צמתם בעבורי או לכבודי, כי אני לא צויתי אתכם לצום.

פסוק ו
וכי - הטעם אתם האוכלים ואתם הצמים, מה תתנו לי או מה תפעלו בי, והנה אני לא צויתי אתכם את הדבר הזה.

פסוק ז
הלא - רק צויתי הדברים ביד הנביאים, ומה הוא שהתנבא על פי להתענות.

פסוק ח
ויהי - גם הנבואה הזאת דבקה רק היתה נבואה אחרת, יפרש הדברים אשר קרא השם ביד נביאיו הראשונים ואלה הם: כה, אלמנה וגר ויתום:

פסוק יא
וימאנו - אבותיכם.
כתף סוררת - כמו: קשה עורף ואפילו לשמוע לא אבו.

פסוק יב
ולבם - השמיר אין כח ברזל לעשות בו פתוחים.
את התורה - תורת משה ואת הדברים ביד הנביאים להוכיחם.
ויהי קצף גדול - על אבותיכם.

פסוק יג
ויהי - גמולם השיב בראשונה.

פסוק יד
ואסערם - מלה קשה בדקדוק, כי תראה שהיא מהפעלים היוצאים והיה נכון שיאמר ואסרם או ואסערם קניין הכבד. ורבי מרינוס אמר: ואסער. וזה אינו נכון, בעבור על כל הגוים. והנכון בעיני: ואסער להם בסערת רוחי והיא תפיץ אותם על כל הגוים.
והזכיר והארץ נשמה – הפך והנגב והשפלה ישב.

פרק ח

פסוק א
ויהי - בעבור שהזכיר שממות הארץ, נחם אותם.

פסוק ב
כה, קנאתי לציון - כמו: ויקנא ה' לארצו.

פסוק ג
כה, שבתי אל ציון - על תנאי כאשר הזכרתי.

פסוק ד
כה - הטעם שתהיה העיר מליאה ושם זקנים רבים וילדים, והנה הטעם שיאריכו ימים כל השוכנים בירושלים.

פסוק ה
ורחבת העיר - הפך וישימו ארץ חמדה לשמה.

פסוק ו
כה - אמר רבי יהודה הלוי: מ"כ כי ה"א התימה חסר כאילו כתוב הגם בעיני יפלא כמו אתה תעשה מלוכה על ישראל שהוא חסר ה"א התימה כאילו הוא האתה. ולפי דעתי אין צורך, כי הכתוב איננו שיפלא ממנו כי אז יראה תמה כמו הממני יפלא, רק כאן כתוב גם בעיני יפלא וכאשר יפלא הדבר הזה שאני עושה בעיני העם הזה, גם בעיני הוא עשיתי פלא גדול, רק בעיני יפלא, כמו: היא נפלאת בעינינו והטעם שאעשה פלא לא עשיתי כמוהו וראיתי דרך משל.

פסוק ז
כה, מזרח - בבל ופרס.
ומבא השמש – מצרים ואשור.

פסוק ח
והבאתי - גם זאת הנבואה דבקה היא.

פסוק ט
מפי הנביאים - הם חגי זכריה.
בית ה' - הוא ההיכל.

פסוק י
כי לפני הימים ההם - טרם שיבנה לא ימצא השכיר מה יעשה.
ומלת איננה – על השכר, כי מלות רבות תמצאנה על לשון זכרים גם נקבות. ור' משה אמר: כי איננה שב אל הבהמה, אין שכר הבהמה כי איננה מן הצר הצורר.
ואשלח - לעשות מריבה.

פסוק יא
ועתה - לא אשלח איש ברעהו, רק יהיה שלום.

פסוק יב
כי - הטעם יזרעו ויקצרו איש בשלום.

פסוק יג
והיה כאשר הייתם קללה - אומר חרפת רעב, הטעם אם תבא קללה יהיו אומרים כי בעבורכם היתה.

פסוק יד
כה - גם זאת הנבואה דבקה וזממו השם, הם הגזירות.

פסוק טו
כן - הזכיר את בית יהודה, כי הם רבים גם בעבור המלכות.

פסוק טז
אלה, דברו אמת - בסתר ושפטו בגלוי.

פסוק יז
ואיש - הנה אסור לחשוב רע בלב, גם בפה להשבע בשקר.

פסוק יח
ויהי - עתה ישיב תשובה על שאילת הצום. והזכיר, צום הרביעי - והוא היה בתשעה לחדש, כי אז נבקעה העיר.

פסוק יט
וצום החמישי -כאשר הזכרתי בעשור לחדש.
וצום השביעי - אין כתוב מספר ימי החדש, והחולקים אמרו: כי הוא יום שהתענו בסוף חג הסוכות בעזרא והם תועים, כי אז התענו בעבור מעל הגולה ואין שם כתוב כי רע בא על ישראל.
בחדש השביעי - רק דבר גדליה. וכתוב: ויהי בחדש השביעי ובעבור שלא הזכיר ימי החדש יתכן להיותו בתחלת החדש בחדש הלבנה, כמו חדש ושבת בחדש השלישי לצאת בני ישראל, ובאומרו הכתוב באחד לחדש נאמר כן לחזוק שלא יעלה על לב השומע, כי איננו היום הראשון, כי הכתוב הוא חדשיכם ומועדיכם ואין טענה ממלת ובראשי חדשיכם כי הם חדשי ניסן, וכתוב שם: עולת חדש בחדשו ומדברי קבלה נקבל וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם, אם כן נהרג גדליה בראש השנה על כן קבעוהו ביום השלישי, או קיבלו ככה מפי האבות הקדושים.
וצום העשירי – כתוב ביחזקאל: כתוב לך את שם היום. והנה חכמינו ז"ל הניחו צום השביעי ועשירי כאשר היו לפנים ובעבור כי בי"ז בתמוז נהרגו הכהנים בבית השם, וה' דברים קרנו בו קבעוהו בתענית ולא הטריחו על הציבור להתענות בתשיעי, וביום תשעה באב נלכדה ירושלם גם בפעם השנית, גם נשרף בו הבית הראשון קבעוהו ולא הזכיר הכתוב תענית אסתר, וכבר עבר זמן אחשורוש כי אין כתוב במגלה קבועת יום התענית, כי כל ישראל התענו שלשה ימים בניסן, ובדברי הכתוב: דברי הצומות וזעקתם, אין פירושו כאשר חשבו רבים וככה פירושו שקיימו וקבלו על נפשם ימי הפורים לשמוח

בהם, אף על פי שלא צוום הנביאים רק הבנים הם חייבים לעשות מה שקבלו אבותם, כאשר קבלו על נפשם דברי הצומות אלה הארבעה הנזכרים, ולא היו מפי נביא. והנה התשובה שישימו אלה הימים שהיו בוכים וסופדים בהם: ימי ששון ושמחה וישמרו מצות השם על פי הנביאים וזהו: והאמת והשלום אהבו כאשר כתו: אמת ומשפט שלום וזאת התשובה שהשיב הנביא היא כנגד השואלים האבכה בחדש החמישי, שלא היו שומרים התורה שצום השם והיו שואלים אם ישמרו מה שקבלו אבות על עצמם, והנה השיב הנביא יותר טוב הייתם עושים אם הייתם שומעים דברי השם ותניחו דברי האבות, מאשר תשמרו דברי האבות ותניחו דברי השם, הם הצדיקים הגמורים.

פסוק כ
עוד - גם זאת הנבואה דבקה.

פסוק כא
והלכו יושבי - עיר אחת אלכה גם אני ובאו להתפלל אל הבית.

פסוק כג
כה, עשרה - סך חשבון.
והטעם רבים – כמו מעשרה בנים. אמר יפת: כי זאת לעתיד. והנכון: כי הנבואה דבקה.

פרק ט

פסוק א
משא, חדרך - שם מלכות אדם או שם מלך. ומנוחת המשא תהיה בדמשק, כי שם תתקיים גם זאת הנבואה דביקה בבית שני.
וטעם כי לה' עין אדם – שישובו לעבוד ה' רבים מאנשי דמשק ולסור אל משמעת ישראל, שהיו בירושלם והם יהודה ובנימן ואשר שבו מאשור, ככתוב בעזרא כי שמחם ה' והסב לב מלך אשור.
ולמ"ד לה' – תשרת בעבור אחרת כמ"ם מאל אביך שהיא תשרת בעבור מ"ם אחרת. ואת שדי ומאת שדי וככה הוא וכל שבטי ישראל עיניהם לשם לעבדו ולאשר יורום ישראל.

פסוק ב
וגם - היא בעצמה חמת תשים גבול בה לישראל וככה צור וצידון.

פסוק ג
ותבן - הטעם אחר שנבנתה הנה השם יורישנה את ישראל.

פסוק ה
תרא, מבטה - שהיתה מבטת אליו להושיעה ואלה המקומות הם סביבות ירושלם, על כן הזכירם הכתוב והטעם כי ירושלם תשב לבטח.

פסוק ו
וישב - אמר ר' יהודה בן בלעם: כי הוא שם לגוי. ולפי דעתי: שהוא ממזר מהעריות יהיו לבדד סמוכים לירושלם, והטעם השפלים והנבזים שבישראל, הם ישבו בדד בערי פלשתים, שלא יתחשבו בין הכשדים והפלשתים יכרת גאונם מעליהם, כי מעם ישראל הם.

פסוק ז
והסירותי דמיו - שהיה אוכל דם הרוגים ישוב לעבודת השם.
ושקוציו - הטומאה שהיה עם פלשתים אוכל, או רמז לעכו"ם.
ונשאר גם הוא - הטעם לא ישאר מפלשתים רק מי שיעבוד השם יתברך בפרהסיא.
כאלוף ביהודה - כמובחר שביהודה לעבודת השם.
ועקרון כיבוסי - תתן מס כיבוסי שהיה בירושלם בימי דוד ואחריו, שנתנו מס למלכי יהודה.

פסוק ח
וחניתי, מצבה - בה"א תחת אל"ף והטעם אחנה ואנוח מצבא שיבוא ומעובר והטעם אין איש שיבוא להרע לירושלם, כי כל סביבותיה עובדי השם ועובדי ישראל. וטעם כי עתה הוא דברי הנביא שראה זה עתה במראות בעיני הנבואה.

פסוק ט
גילי - זאת תחלת הפרשה והמפרשים התחלקו בה. יש אומרים: כי זה המלך הוא משיח בן דוד. ויש אומרים: משיח בן יוסף. ורבי משה הכהן אומר: כי הוא נחמיה התרשתא וכתוב בעזרא עליו מלך ביהודה ע"כ אמר: עני ורוכב על חמור, כי אם הבהמה לא הזכיר סוס מבלי יכולת כי עני הוא. ולא דבר נכונה, כי פחה היה ולא בקש לחם הפחה מישראל ובכל יום יאכלו רבים על שולחנו ואיך לא היה לו סוס?! ועוד: מה טעם על בניך יון ובזמן נחמיה לא משלו יונים על ירושלם. ולפי דעתי: כי זה המלך יהודה בן חשמונאי שהיה גבור, ככתוב: ושמתיך כחרב גבור וידו גברה על היונים ובתחלתו לא היה לו לא עושר ולא סוסים, וכתוב בדברי קדמונינו דבר המנודה, כי בעוני נעשה עד שהעשירו.

פסוק י
והכרתי - שלא היה להם סוס בהיותם תחת מלכות יון.

וטעם מאפרים – הם הבאים מאשור כאשר פירשתי ואמר על זה המלך, שיהיה באחרונה דובר שלום לגוים.
ומשלו - ממשלתו על ים סוף ועד ים פלשתים.
ומנהר - פרת.
עד אפסי ארץ - הוא המדבר שלום לגוים וזה גבול ארץ ישראל. גם אמר בתחלה על זה המלך כי הוא צדיק ועל כן הוא נושע, ושב ואמר לישראל.

פסוק יא

גם - בעבור דם הברית אשר כרת השם עם יוצאי מצרים. ויש אומרים: בעבור מצות המילה והטעם שיצאו האשורים מכל מקום להתחבר אל החשמונים, בהתגברם על יון.

פסוק יב

שובו - אומר הנביא שובו לירושלם, שהוא בצרון כי שם החשמונים.
גם היום מגיד - אחר מגיד, זהו משנה.
אשיב לך - והטעם כשליח בא לראות מה יגיד המגיד.

פסוק יד

וה' - וכבוד השם יראה על יהודה ואפרים.
וטעם כברק חצו – בעבור שהזכיר: קשת מלאתי אפרים.
וטעם בשופר – שישמע זה שיקבץ ישראל אל החשמונים:
בסערות תימן - רוח דרומית.
וה' עליהם - על החשמונים.

פסוק טו

וכבשו - מבצרים ולא יועילו להם לאויבים אבני קלע במבצריהם.
וטעם אבני קלע – שרי יון.
וטעם ושתו – שישפכו דמי הקולעים במזרק שבו יזרק הדם על המזבח בזויות, והטעם כפול.

פסוק טז

והושיעם, כצאן עמו - ביד משה בעמדו על הים, שנאמר: נחית כצאן עמך ביד משה וכו' ובעבור שהזכיר אבני קלע אמר, כי אלה החשמונים הם אבני נזר ותפארת.
מתנוססות - שהם נראות כנס על אדמת השם. גם נכון הוא להיות אבני רמז להיותם כהנים גדולים.

פסוק יז
כי - אז ישמחו הבחורים והבתולות לנגן ולשתות יין אחרי סעודתם, וזהו כי: מה טובו שב אל ביום ההוא הנזכר למעלה.
דגן בחורים ותירוש ינובב בתולות - מגזרת: ינובון בשיבה. והנכון: מגזרת ניב שפתים והפועל יוצא, כמו שובב יקומם:

פרק י

פסוק א
שאלו, עושה חזיזים - כמו לחזיז קולות, הטעם בהתגבר יד החשמונים, יהיה להם שבע גדול.

פסוק ב
כי - האומרים לא יבוא מושיע לישראל הבל ינחמו צרי ישראל, על כן נסעו ישראל וברחו מירושלם לפני מלחמות החשמונים ויענו לשואלים, למה תברחו כי אין רועה לישראל, מישראל.

פסוק ג
על - הפרשה דביקה היא והרועים הם מלכי יון שהיו מושלים על ישראל.
כסוס - נודע שיראה הודו.

פסוק ד
ממנו - המשיל יהודה לעץ חזק שממנו פנה ויתד וקשת. והטעם: כי לא ימשול זר בהם.

פסוק ה
והיו כגבורים - רוכבי סוסים, כי הם לא היו רגילין לרכוב על סוס, כאשר הזכיר כי יכרת הסוס מירושלם.

פסוק ו
וגברתי - יהודה ויוסף הם הבאים מאשור אל בית שני.
והושבותים - מלה מורכבת מן והשיבותים והושבתים כמו כמו שבועות ימים מן שבעת ושבוע ורבות ככה.

פסוק ז
והיו - בני אפרים יהיו כגיבור יין כמו ביין והבית חסרה כמו: כי ששת ימים.

פסוק ח
אשרקה - לנשארים באשור ובמצרים.

ורבו - בגלותם בארץ נכריה.
כמו רבו - בימים קדמונים בארצם והנה זה כמו בגאון ישראל.
ומלת כמו רבו – זרה כי המשפט כאשר רבו.

פסוק ט
ואזרעם - ארבה זרעם.
את בניהם - עם בניהם ישבו אל ארצם.

פסוק י
והשבותים, ולא ימצא להם - לא יספיק להם הישוב, כי רבים יהיו.

פסוק יא
ועבר - רוח.
צרה - הטעם כי יבש הים גם יאור מצרים, להיות דרך לעבור גאולים מאשור, כי בים יבואו אל היאור אל מצרים ומשם אל ארץ ישראל, וככה אמר ישעיהו והחרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר זהו יאור מצרים ושם כתוב: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשור.
והורד גאון אשור - שלא ימשלו בישראל כי יפיל פחד החשמונים עליהם וככה מצרים.

פסוק יב
וגברתים - יתן גבורה לאלה הבאים ויתברכו בשמו בלי פחד, זאת תחלת פרשת מקונן על החשמונים שתאבד מלכותם, והטעם כי החשמונים הם הארזים.

פרק יא

פסוק ב
הילל ברוש - שרי ישראל.
כי נפל ארז - מלכי החשמונים.
אלוני בשן - הנותנים פרי.
כי ירד יער הבציר - שהוא נכבד מהם.

פסוק ג
קול, הרועים - הם המלכים ואדרתם הם החשמונים.
קול שאגת כפירים - כי הכפיר הוא מלך החיות ומלת כפירים תשרת בעבור אחרת, כמו: כסאך אלהים שהוא כסאך כסא אלהים וככה זה כי שדד כפיר שהירדן היה מתגאה בו,

שלא יוכל אדם לעבור את הירדן מפחדו, ואם פירשנוהו כי יבש הירדן אין לו טעם. ויפת אמר: כי שדד גאון ישראל מעבר לירדן. גם נכון הוא בעיני.

פסוק ד

כה - עתה יחל פרשה אחרת לספר איך יהיו ישראל אחרי קום החשמונים, ואמר אלהי - בעבור כי יראה במראות נבואה כי הוא יהיה הרועה, ופירוש טעם צאן ההריגה.

פסוק ה

אשר, ולא יאשמו - כפי מחשבתם.

ואעשיר - תנועת האל"ף שבה אל הוי"ו על כן נעלמת כהתעלם אל"ף, ואענה את זרע דוד.

ורועיהם - הם מלכי הגוים. והנכון בעיני: כי רועיהם הוא השם הנכבד וזה הנכון, והעד כי לא אחמול עוד. ואל תתמה על רועיהם לשון רבים, כי כמוהו: ישמח ישראל בעושיו, אם בעליו עמו.

פסוק ו

ממציא - כמו וימציאו.

וכתתו את הארץ - לכדוה ולא אציל מידם. או וכתתו האויבים את יושבי הארץ.

פסוק ז

וארעה - הנה הטעם כי השם ירעה אותם עתה לפני בא עת עמידת החשמונים, ועתה יספר דרך משל. גם נכון הוא שקראן צאן ההרגה, כי כן היו בגלותם אל בבל על כן יספר הרעות שעברו עליהם ועתה בשובם לירושלם ירעם.

וטעם לכן עניי הצאן – בעבור שיש בצאן עניים הוצרכתי לקחת שני מקלות ואלה הם זרובבל פחת יהודה ונחמיה התרשתא, וכתוב על נחמיה: אחרי מות זרובבל גם אותי צוה להיות פחה בארץ יהודה וקראו נועם, מגזרת נעים, וחובלים מגזרת תחבולות, ונקראו מקלות ולא רועים, כי לא היו מלכים.

והנה ארעה את הצאן - בראשונה, כי ישראל עם זרובבל באו.

וטעם וארעה את הצאן – עד זמן ידוע שמתו שלשה רועים.

פסוק ח

ואכחיד - מנהג הרועה להיות תחת ידו רועים קטנים ואלה השלשה שמתו בירח אחד, אולי רמז לכהן גדול שהוא יהושע והכהן משוח מלחמה וכהן משנה, או שמתו חגי זכריה ומלאכי ונפסקה הנבואה, כי הנביא כמו רועה.

ותקצר נפשי - בצאן להושיעם.

ומלת בחלה בי – אין לה חבר ופי' כמו קצרה נפל.

מלת ותקצר – והעד מלת וגם.

פסוק ט
ואומר - בלבי לא ארעה אתכם אחרי מות הנביאים, או הכהנים החסידים.

פסוק י
ואקח - אז מת זרובבל שהוא נועם שהיה לו ברית את כל הגוים סביבות ירושלם ברית שלום, וזהו ואגדע אותו.
וטעם בריתי בעבור שהארץ שנשבעו הגוים לזרובבל, היא ארץ השם.

פסוק יא
ותופר - הברית במות זרובבל, אז ידעו עניי הצאן אלה דברי הנביא.
השומרים אותו - והטעם אם יקום דברו.

פסוק יב
ואומר - הנה ראינו בעלות נחמיה לירושלם, היתה בחרפה על דרך המתה תמות, ועתה יבקש שכר וירעה אותה על יד המקל השני, ואלה השלשים כסף, אולי היו שלשים צדיקים שבאו עמו, או ששמשו בימי נחמיה שלשים כהנים בין גדולים ומשוחי מלחמה ומשנים, על כן כתוב השליכהו הכסף אל יוצר וכתוב כי שם בית ה' הוא אדר היקר, יקר הוא תואר כמו חכם נבון יקר, הוא שם דבר וששון ויקר.
ומלת אל תשרת בעבור אחרת, אל אדר היקר.
וטעם אשר יקרתי הבית היקר ששכן שם כבודי בתחילה, וזהו אשר יקרתי מעליהם, שסר הכבוד מעליהם בבית שני.

פסוק יד
ואגדע את מקלי - הוא נחמיה והנה נשחתו ישראל ושבו להריב זה עם זה ולהרע, כי אין להם פחה, וזהו להפר את האחוה בין יהודה.
ואחוה - שם מגזרת אח כמו שלוה:

פסוק טו
ויאמר - תחלת פרשה, כי מלך ירושלם הוא ארתחשסתא של נחמיה, הוא הנקרא בלשון פרס דריוש, הוא שהרגו אלכסנדרוס ועתה החל מלכות יון שהיא נמשכת עד היום כאשר פירשתי בספר דניאל, כי יון הגלה ירושלם אל אדום וזהו: כלי רועה אוילי.
אוילי - כמו אכזרי ובעבור זה שנפסקה מלכות ובאה על מלכות יון, על כן כתוב: בארץ על ארץ ישראל.
והנצבה - שלא תוכל ללכת לרעות והנה כל זה ימי הגלות עד היום.

פסוק טז
הנער - שה אובד הקטן לא יבקש.

פסוק יז
הוי - הגלות תארך ותעמוד עד כרות זו מלכות יון, עד בא קיצה.
חרב על זרועו על עין ימינו - וטעם זרוע הכח שיסור והעין עין חכמה, והעצה והנה יאבדו גבוריו וחכמיו.

פרק יב

פסוק א
משא - זאת הפרשה דבקה היא, בעבור שהזכיר חרב על זרועו הזכיר מתי יהיה זה ואנה יהיה, ועתה יפרש כי זה יהיה בשוב ישראל עם משיח בן יוסף אל ירושלם, ועתה זאת הנבואה על ישראל וטעם להזכיר עתה נוטה שמים ויוסד ארץ, כי לולי ישראל לא נבראו, וטעם ויוצר רוח אדם בקרבו שהוא עולם קטן כנגד שמים וארץ, וזה הדבר צריך פירוש ארוך.

פסוק ב
הנה - בהתחבר ישראל יעלו יונים להלחם עליה:
סף - כמו: מן הדם אשר בסף, משכב וספות.
וגם על יהודה - שהגוים יכריחו ישראל העומדים בארצם שהם רחוקים מירושלם ולא באה גאולתם ללכת עמהם לצור על ירושלם, והנה צרה תעבור עליהם בלכתם.

פסוק ג
והיה - המשל ידוע כי להרע לנפשו יקח אבן מעמסה, שיפול תחתיה.

פסוק ד
ביום, אכה כל סוס - של גויי הארץ.
ועל בית יהודה - שהלכו עמהם בעל כרחם אפקח עיני לשומרם ולהצילם.
וסוס העמים - לא סוס היהודים שיהיה במחנה אכה בעורון והנה מיד יכשל בסוס.

פסוק ה
ואמרו אלופי יהודה - גדוליהם שהם במחנה האויב.
אמצה לי - תפילת ירושלם, כי הם התפללו בעבורנו תפלה חזקה והנה כל אחד יאמר אמצה לי בעבורי, כמו: אמרי לי אחי הוא.

פסוק ו
ביום - אז יתקיים חרב על זרועו ועל עין ימינו והנה הוא עור גם סוסו, על כן יאכלום ככיור אש - ככירת אש.
וישבה - הטעם: וישבו אנשיה.

פסוק ז
והושיע, את אהלי יהודה - הבאים עם האויב, כי כן דרך המחנות שוכנים באהלים סביב העיר.
בית דוד - עוד היום בעיר בגדא"ד עיר מלכות ישמעאל והם ראשי הגלות, משפחה רבה וגדולה ולה ספר היחס משנים קדמוניות, וככה פירושו: כי בראשונה קודם ישועת ירושלם יושיע השם אהלי יהודה שהם מחוץ לעיר עם מחנות האויב, כדרך שאמר למעלה: ועל בית יהודה אפקח את עיני וכל סוס העמים אכה בעורון. ולמה בראשונה אושיע את אהלי יהודה?
למען לא תגדל - בעבור שלא יוכלו להתפאר בית דוד ויושב ירושלם שהם בתוך העיר עם המשיח ולא תגדל תפארתם על בני יהודה, ידינו הושיעה אתכם.

פסוק ח
ביום, הנכשל בהם - גיבור כדוד.
כאלהים - מלאכים וככה פירושו כמלאך ה' לפניהם במלחמה.

פסוק ט
והיה ביום ההוא - כאשר אבקש להשמיד את כל הגוים.

פסוק י
ושפכתי - אשפוך רוח חן ותחנונים על יושבי ירושלם, טרם זה תעבור עליהם בתחלה צרה, כי משיח בן יוסף יהרג, אז יכעס השם וישמיד את כל הגוים הבאים על ירושלם, וזהו והביטו אלי- אז יביטו כל הגוים אלי לראות מה אעשה לאלה אשר דקרו משיח בן יוסף.
וספדו עליו - אנשיו.

פסוק יא
כמספד הדדרימון - מספד אדם גדול היה בימים קדמונים.
בבקעת מגדון - ואנחנו לא ידענו כל הקורות ולהיותו רמז לאחאב ויאשיה, דרך דרש הוא זה.

פסוק יב
וספדה - הזכיר משפחת בית דוד הנכבדת ומשפחת בית נתן, בדרך נבואה ידע כי גם זאת בימים ההם תהיה ידועה ולהיות בית נתן אחי שלמה אין צורך, כי בית דוד שם כולל לשניהם וככה בית השמעי אינו מהלוים, או הוא קצתם מבית לוי בפנים ומקצתם בחוץ, כמו בית דוד ויהודה שהם בפנים ובחוץ.

פרק יג

פסוק א
ביום - גם זה הכתוב לאות כי הנבואה לעתיד ויהיה מקור נפתח כמשמעו. ורבי משה הכהן אמר: כי הוא דרך משל כמו: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם על כן אחריו ורוח הטומאה הפך לרוח הקודש.

פסוק ב
והיה - הטעם כל ככה יהיו אוהבי השם, כי על אהבתו ידקרו האבות הבנים.

פסוק ד
והיה, אדרת שער - להראות האדם שהוא עובד השם ומתאבל על עונו וחוגר שק, למען לא יכירוהו.

פסוק ה
ואמר - לשואלו מה מלאכתך.
כי אדם הקנני מנעורי - הנחילני אדמה ומנעורי אני עובד אותה ואם ישאלוהו מה המכות שדקרוהו אביו ואמו, אז יאמר בית מאהבי שחקתי והוכיתי שם, על דרך שחוק.

פסוק ז
חרב - ותנבא עוד על מלחמות רבות תהיינה בכל הארץ במות משיח בן יוסף.
וטעם רועי – כל מלך מהגוים שהמשילו השם על הארץ והוא חושב על עצמו שהוא כאלהים, על כן ועל גבר עמיתי הך את הרועה, השם יכרית כל מלך ותפוצינה צאנו, על כן כתוב בפרשה האחרת הדבקה בזאת, והיה ה' למלך על כל הארץ. אמר יפת: כי הצוערים הפך הרועים והם צעירי הצאן והנה צוערים תואר, כמו אובדים יצערו בניו. ולא ידע.

פסוק ח
והיה - שתי שלישיות העולם יכלו, גם השלישית יבחן והנמלט הוא יהיה עובד השם הוא, שיבוא מדי שנה בשנה ועתה יפרש איך יכרתו פי שנים בכל הארץ.

פרק יד

פסוק א
הנה - בבא היום שיתקבצו אל ירושלם כל הגוים, אחרי מות הנדקר הנזכר.
וחלק - עם ירושלים ידבר והאומה כי שלל האויב יחולק, אם כן למה אחריו ויצא חצי העיר בגולה ועוד ונשסו הבתים מפעלי הכפל, כמו: ונמקו כל צבא השמים, כמו נסבו מן סבב:

פסוק ב
תשכבנה - דרך כבוד, כי תשגלנה כנוי המעשה וככה שגל המוכנת למטה.

פסוק ג
ויצא - כאשר יצא חצי העיר בגולה, אז יצא השם ממקומו מהשמים דרך משל, כי יקנא לעמו.
ביום קרב - שבאו המצרים אחרי ישראל להרגם בים, ושם כתוב: כי ה' נלחם להם במצרים.

פסוק ד
ועמדו - הנה אות ומופת יעשה השם ביום ההוא ועד היום לא היה מכל זה כלום.
הר הזיתים - מזרח לירושלם. ונקבע ההר מזרחו ומערבו ותהיה ביניהם גיא כמו: ונשב בגיא.

פסוק ה
ונסתם, אל אצל - שם מקום. ויונתן בן עזיאל תירגם: ונסתם גיא הרי - ויסתתים וכל אנשי מזרח קוראים ונסתם כמו נסתם ארץ והנה רעש גדול יהיה.
וטעם ובא – אז תבא השכינה הקדושים שהם המלאכים ותשכן בירושלם וזהו פירוש עמך עם ירושלם, כי עמה ודבר תחלת הפרשה.

פסוק ו
והיה לא יהיה - ישרת בעבור אחרת.
ומלת יקרות – תואר והמתואר הם עבות וככה לא יהיה אור ולא יהיה עבות יקרות.
וקפאון - דבר עב, כדרך לא יום ולא לילה.

פסוק ז
והיה - לא ידעו בני האדם בבואו יום השם, אם יום הוא או לילה וסמוך לערב יתברר זה. והמפרשים אותו דרך משל על הגלות הישועה, איננו נכון רק הוא כמשמעו.

פסוק ח
והיה - זה אות לעתיד ובעבור זה נבקע ההר שמחציו יצאו מים חיים דרך הגיא ולא יעכבם מעתה ההר כי יבקע.

פסוק ט
והיה, למלך - ישרת בעבור המלה האחרת וככה הוא ביום ההוא יהיה ה' למלך אחד.
ושמו אחד - הוא השם הנכבד הנודע על יד משה עבדו, ויקרא בפי כל ככתבו.

פסוק י
יסוב - הישוב אל"ף וראמה נוסף ומצאנו אל"ף נוספה באמצע המלה והאזניחו נהרות, או היא תחת אות הכפל, כמו: אשר בזאו נהרים.

פסוק יא
וישבו בה - לבטח עם השכינה, אז בא משיח בן דוד כאשר יפרש.

פסוק יב
וזאת - שב לפרש מה היא המלחמה שילחם השם עם הגוים שהוציאו חצי העיר בגולה.
המק - שם הפועל מהבניין הכבד בניין כבד כל מלות הבאות בלשון הפעיל, והבאות בלשון דבר שבר יקראו בנין הדגוש.
תמקנה - מבנין נפעל ושניהם מפעלי הכפל והעד ימקו בעונם, כמו: וימסו אסוריו.

פסוק יג
והיה. ועלתה - כמשמעו, או כמו ונכרתה וככה יצועי עלה הכרת ופסק:

פסוק יד
וגם יהודה - הם יתר העם שנשארו תעשה מלחמה בירושלם עם האויב להכרית זכרו, אז ימצאו אנשי ירושלם זהב וכסף ובגדים מאוספים, וזהו טעם ואספתי את כל הגוים בירושלם.

פסוק טו
וכן תהיה מגפת הסוס - המק בשרו ועיניו.

פסוק טז
והיה כל הנותר - זהו השלישית שהזכיר בעבור שאמר למלך בשוא תחת הלמ"ד ולא נפתח הלמ"ד, נראה כי הוא סמוך השם הוא המשיח כדרך ואני נסכתי מלכי וכתיב וישתחוו לו כל הגוים על שלמה או על המשיח בנו.

פסוק יז
והיה - וי"ו ולא עליהם יהיה הגשם כפ"ה רפה בלשון ישמעאל וכמוהו: ביום השלישי וישא אברהם את עיניו, ויעזוב את עבדיו, והאבן הזאת ואין יכולת באדם לפרש זאת בלשון אחרת, כי לא ימצא זה הלשון כי אם בלשון ישמעאל ובלשון הקודש.
וטעם הגשם בסוכות – כאשר העתיקו חכמים להזכיר גבורות גשמים ולבקש רחמים עליהם.

פסוק יח
ואם - הזכיר משפחת מצרים, בעבור שלא ירד שם גשם לעולם כי היאור ישקה אדמתם ולא יחושו אם לא עליהם יהיה הגשם, אף על פי שלא יחושו לעצירת הגשם, מפני האור תבוא עליהם מגפת כל העמים.
ולא עליהם - יהיה הגשם פורענות תבוא לאשר לא יעלה.
ומלת עליהם תשרת בעבור אחרת, עליהם תהיה המגפה המק בשרו:

פסוק יט
זאת, חטאת - עונש כמו מחטאת סדום.
וחטאת כל הגוים - שיהיה להם נהרות שישקו אדמתם לא ינצלו מן המגפה, גם אני ראיתי ארצות ככה.

פסוק כ
ביום, מצלות - מגזרת תצלינה. צלצלים תלוים בצואר הסוסים העולים לחוג יעשו הכהנים מהם סירות לבשל בהם ויהיו רבים כמזרקים לפני המזבח לזרוק הדם.

פסוק כא
והיה - כנעני סוחר, וטעם שלא ימכר אחד מן הסירות. והמפרש כנעני ממש, אין לו טעם כי זאת המשפחה איננה ידועה היום והנה כל אלה הפרשיות שהם בסוף זה הספר הן לעתיד. והאומר כי כבר עבר, יראנו המים החיים היוצאים מירושלים בקיץ ובחורף.